

7. Lukina O., Mchedlidze M. (2018) Vyznachennia pokaznykiv rivnia rozvytku syly ta shvydkisno-sylovykh yakosteï u kvalifikovanykh bortsiv – sambistiv. *Caucasus. Economic and Social Analysis Journal of South Caucasus*. Т6, №27, S. 47–49.
8. Curriculum for children's and youth sports schools. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Sport/Programy_navchalni/2019/boiove-sambo-navch-prog.pdf
9. Ohar H.O., Martynenko Ye.M. (2020) Dynamika pokaznykiv sylovoi pidhotovlenosti ta spetsialnoi vytryvalosti sambistiv 16-17 rokiv pid vplyvom statodynamichnoho ta intervalno-kolovoho metodiv trenuvannia. *Yedynoborstva*. № 4 (18). S. 35–43.
10. Tron R.A., Ilin V.M., Bytsiura R.V. (2013) Kontrol fizychnoi pidhotovlenosti kvalifikovanykh sportsmeniv, yaki spetsializuiutsia u boiovomu sambo. *Pedahohika, psykhohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*. № 10. S. 80–83.

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11\(184\).41](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11(184).41)

Сидорчук Т.В.,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, м. Дніпро
<https://orcid.org/0000-0001-7129-1616>

Москаленко Н.В.,
доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, м. Дніпро
<https://orcid.org/0000-0001-9162-5206>

Афанасьєв С.М.,
доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, м. Дніпро
<https://orcid.org/0000-0001-7739-3461>

Сергєєв А.Ю.,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, м. Дніпро
<https://orcid.org/0009-0009-7395-3367>

Решетилова В.М.
старший викладач
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, м. Дніпро
<https://orcid.org/0000-0002-6081-8854>

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДІЯЛЬНИСЬКОГО КОМПОНЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Актуальність проблеми зумовлюється необхідністю формування соціально-ціннісних настанов, практичних соціальних вмінь, які мають значення для життєдіяльності людини та суспільства. **Метою дослідження** є дослідження рівня сформованості у молодших школярів діяльницького компонента соціальної компетентності – відчуття поваги до гравців по команді та толерантного ставлення до суперників. **Методи дослідження:** аналіз літературних джерел, педагогічне спостереження, педагогічне тестування, методи математичної статистики. **Організація дослідження:** дослідження проводились протягом 2024 року згідно тематичного плану НДР ПДАФКіС на 2021-2025 рр. за темою та «Наукове обґрунтування оздоровчо-рекреаційних технологій у фізичному вихованні різних груп населення» (номер держреєстрації 0121U108320). Батьки учнів були ознайомлені із метою та загальною методологією дослідження та дали згоду на участь їх дітей у дослідженні. **Результати.** З'ясовано, що у 29,12% учнів 4-х класів переважає високий рівень сформованості відчуття поваги до гравців по команді, у 31,76% високий та у 27,35% вищий за середній рівні сформованості здатності толерантного ставлення до суперників. **Висновки.** Досліджено рівень сформованості у школярів 4-х класів діяльницького компонента соціальної компетентності – відчуття поваги до гравців по команді та толерантного ставлення до суперників. Встановлено, в обраній сукупності досліджуваних учнів 4-х класів переважає високий та вищий за середній рівні сформованості відчуття поваги до гравців по команді та толерантного ставлення до суперників.

Ключові слова: Нова українська школа, компетентності, 4 клас, учні, сформованість.

Sydorchuk T., Moskalenko N., Afanasyev S., Sergeev A., Reshetylova V. Formation of the activity component of social competence in elementary schoolchildren in the process of physical education. The urgency of the problem of forming the social competence of schoolchildren at the current stage of society's development is determined by the necessity to form socio-value guidelines, practical social skills that are important in a personal and society life. **The purpose** of the study is to investigate the level of formation of the activity component of social competence in elementary schoolchildren – a sense of respect for teammates and a tolerant attitude towards opponents. The following research methods were used in the work: analysis of literary sources, pedagogical observation, pedagogical testing, methods of mathematical statistics. **Organization of the research:** the research was conducted during 2024 year according to the thematic plan of Prydniprovsc State Academy of Physical Culture and Sport for 2021-2025 years on the topic "Scientific substantiation of health and recreational technologies in the physical education of various population groups" (state registration number 0121U108320). The students' parents were informed about the purpose and general methodology of the study and gave consent for their children's participation in the research. **Results.** It was

found out that 4th graders have a high level of respect for teammates (29.12%). 31.76% of students have a high and 27.35% a higher than average level of formation of the ability to tolerant attitude towards opponents. **Conclusions.** The level of formation of the activity component of social competence among 4th graders was studied – a sense of respect for teammates and a tolerant attitude towards opponents. It has been established that in the selected group of studied 4th-grade students, a high and higher than average level of formation of a sense of respect for teammates and a tolerant attitude towards opponents prevails.

Key words: New Ukrainian school, competences, 4th grade, students, formation.

Постановка наукової проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. За свідченнями науковців [5], наразі спостерігається певна девальвація духовних цінностей сучасного українського суспільства, яка призводить до поширення проявів агресивності, насильства, зневаги, нетерпимості, ігнорування тощо. У зв'язку з цим значно актуалізується проблема формування толерантності – моральної якості особистості, що характеризується здатністю сприймати без агресії існування інших ідей, поглядів, переконань, звичок тощо.

Згідно законів України «Про повну загальну середню освіту» [2], «Про освіту» [1] ключовими питаннями в умовах модернізації освітньої галузі є підвищення якості підготовки покоління, що зростає та формування толерантності. У цьому аспекті компетентнісний підхід «Нової української школи» (НУШ), який базується на оволодінні компетентностями та формуванні інтелектуальної креативної особистості, є пріоритетним напрямом [3].

Тому актуальність проблеми формування соціальної компетентності школярів на сучасному етапі розвитку суспільства зумовлюється тим, що система освіти має сформувати соціально-ціннісні настанови та практичні соціальні вміння, які мають виняткове значення для життєдіяльності людини та суспільства, забезпечити ефективним інструментарієм життєвої адаптації у мінливих соціальних умовах та розвинути здатність ефективно працювати в команді, продуктивно взаємодіяти та постійно вдосконалювати власні соціальні якості [5].

Аналіз літературних джерел засвідчив певну зацікавленість науковців проблемою формування громадянських і соціальних компетентностей у школярів. Так, у науковому доробку Н.С. Сороколіт [4] велику увагу було приділено перевірці рівня сформованості у школярів 3-х, 5-х та 6-х класів громадянських і соціальних компетентностей як провідної компетентності за реформою НУШ освітньої галузі «Фізична культура», що полягають у формуванні стратегії поведінки, дотриманні правил «чесної гри», повазі до однокласників та суперників, здатності підтримати, допомогти гравцям по команді, вмінні подякувати супернику за гру та визнати гарні результати суперника тощо. Проведений порівняльний аналіз рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей учнів, які охоплені реформою НУШ (3 кл.), та учнів, які не залучені до реформи (6 кл.) довів значно ліпші показники рівня сформованості означених компетентностей саме у школярів, які охоплені реформою НУШ. Врахування значущості означеної проблеми – формування толерантності як прояву рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей у школярів та те, що досліджень, які б проводились із залученням учнів 4-х класів нами не виявлено, зумовило нагальність та актуальність даної теми дослідження.

Мета дослідження – дослідити рівень сформованості у молодших школярів діяльнісного компоненту соціальної компетентності – відчуття поваги до гравців по команді та толерантного ставлення до суперників.

Організація дослідження: дослідження проводились протягом 2024 року згідно тематичного плану НДР Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту на 2021-2025 рр. за темою та «Наукове обґрунтування оздоровчо-рекреаційних технологій у фізичному вихованні різних груп населення» (номер держреєстрації 0121U108320).

У дослідженнях брали участь молодші школярі (4 класи) загальною кількістю 85 осіб. Батьки учнів були ознайомлені із метою та загальною методологією дослідження та дали згоду на участь їх дітей у дослідженнях.

У роботі застосовувались наступні **методи дослідження:** аналіз літературних джерел, педагогічне спостереження, педагогічне тестування, методи математичної статистики.

У ході дослідження застосовано валідизований та адаптований закордонний інструментарій – українська версія анкети Й. Руїс-Ордонес «Questionnaire on Civic Attitudes and Sustainable Development, CASD» («Громадянська позиція та цінності сталого розвитку»), яка складалася із 12 запитань, об'єднаних у три шкали – «Солідарність», «Зобов'язання та відповідальність», «Діалог і повага», а також спеціального модуля «Громадянські компетентності у фізичному вихованні» («Civic Competences in Physical Education», ССРЕ-10) (розробник професор Ю. Павлова), який містив 10 запитань [6]. У даній статті наведено фрагмент даного дослідження, який присвячено дослідженню рівня сформованості у молодших школярів відчуття поваги до гравців по команді та толерантного ставлення до суперників.

Внутрішню узгодженість анкети оцінювали за допомогою підрахунку коефіцієнта альфа Кронбаха.

Виклад основного матеріалу. Перший етап нашого дослідження було присвячено визначенню рівня сформованості у молодших школярів відчуття поваги до гравців по команді та толерантного ставлення до суперників. У таблиці 1 наведено розподіл учнів 4-х класів за рівнем сформованості відчуття поваги до гравців по команді.

Таблиця 1

Розподіл учнів 4-х класів за рівнем сформованості відчуття поваги до гравців по команді (n=85), %

Ознаки здатності до відчуття поваги до гравців по команді	Показники	Рівень сформованості				
		Низький (ніколи)	Нижчий за середній (рідко)	Середній (іноді)	Вищий за середній (часто)	Високий (завжди)

Підтримка гравців по команді	Абс.	9	21	10	19	26
	%	10,59	24,71	11,76	22,35	30,59
Допомога гравцям у команді	Абс.	10	21	11	18	25
	%	11,76	24,71	12,94	21,18	29,41
Відзначення хороших зусиль гравців по команді	Абс.	9	20	11	19	26
	%	10,59	23,53	12,94	22,35	30,59
Перебування на боці гравців по команді	Абс.	11	20	13	19	22
	%	12,94	23,53	15,29	22,35	25,89

Примітка. $\alpha = 0,78$

З'ясовано, що завжди підтримують своїх гравців по команді 30,59% учнів, часто роблять це 22,35%; 29,41% учнів завжди допомагають своїм гравцям по команді, а 21,18% роблять це часто. Завжди відзначають хороші зусилля своїх гравців по команді тільки 30,59% учнів, часто роблять це 22,35%. Крім того, 25,89% учнів завжди та 22,35% часто під час гри перебувають на боці своїх гравців по команді. Узгодженість відповідей респондентів на даний блок анкети відповідала достатньому рівню.

З метою якісної оцінки рівня сформованості відчуття поваги до гравців по команді нами було розраховано середнє значення за кожним з рівнів. Розподіл учнів 4-х класів за рівнем сформованості відчуття поваги до гравців по команді представлено на рис. 1.

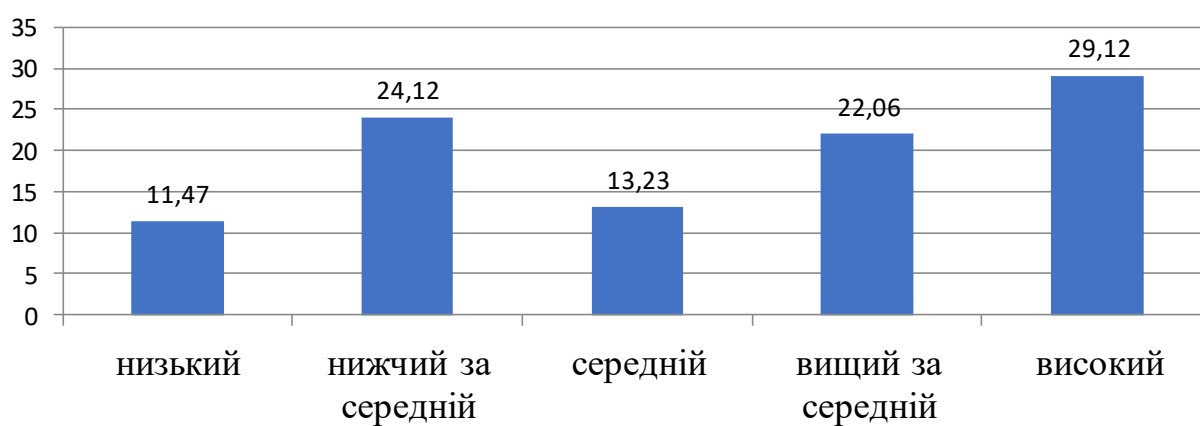

Рис. 1. Розподіл учнів 4-х класів за рівнем сформованості відчуття поваги до гравців по команді (n=85), %

Таким чином, з'ясовано, що в учнів 4-х класів переважає високий рівень сформованості відчуття поваги до гравців по команді. Даний рівень сформованості притаманний 29,12% учнів. У той же час, майже однакова кількість учнів мають вищий за середній рівень сформованості означеної компетентності, що складає 22,06% та нижчий за середній – 24,12% випадків.

Це свідчить про наявність якісних задатків щодо високого рівня сформованості відчуття поваги до гравців по команді в обраній вибірці молодших школярів. У той же час, вчителю фізичної культури слід звернути увагу саме на ту категорію учнів, які мають низький та нижчий за середній рівень ознак даної здатності.

Таблиця 2 містить відомості щодо розподілу учнів 4-х класів за рівнем сформованості здатності до толерантного ставлення до суперників.

Встановлено, що тільки 31,76% молодших школярів обов'язково вітають суперника, а 25,89% роблять це часто. У той же час, завжди вітають суперника потисканням руки 30,59% учнів, а 27,06% роблять це часто. Отже, з'ясовано, що лише третина учнів 4-х класів не застосовують жест ввічливості у вигляді потискання руки супернику. Отримані нами дані узгоджуються з даними, отриманими Н.С. Сороколіт на вибірці учнів 3-х класів [3].

Таблиця 2

Розподіл учнів 4-х класів за рівнем сформованості здатності до толерантного ставлення до суперників (n=85), %

Ознаки здатності до толерантного ставлення до суперників	Показники	Рівень сформованості				
		Низький (ніколи)	Нижчий за середній (рідко)	Середній (ноді)	Вищий за середній (часто)	Високий (завжди)
Вітання суперника у разі програшу	Абс.	10	11	15	22	27
	%	11,76	12,94	17,65	25,89	31,76

Потискання руки суперниками	Абс.	8	13	15	23	26
	%	9,41	15,29	17,65	27,06	30,59
Вітання супротивника з добре виконаною роботою	Абс.	7	9	13	28	28
	%	8,24	10,59	15,29	32,94	32,94
Потискання руки суперникам наприкінці гри	Абс.	8	14	16	20	27
	%	9,41	16,48	18,82	23,53	31,76

Примітка. $\alpha = 0,77$

Завжди або часто вітають свого супротивника з добре виконаною роботою та/або досягненням 32,94%.

Встановлено, що наприкінці гри завжди потискають руку суперникам незалежно від її результату 31,76% учнів, 23,53% застосовують даний жест часто.

Узгодженість відповідей респондентів на даний блок анкети відповідає достатньому рівню.

З метою якісної оцінки рівня сформованості відчуття поваги до гравців по команді нами було розраховано середнє значення за кожним з рівнів. Розподіл учнів 4-х класів за рівнем сформованості здатності до толерантного ставлення до суперників представлено на рис. 2.

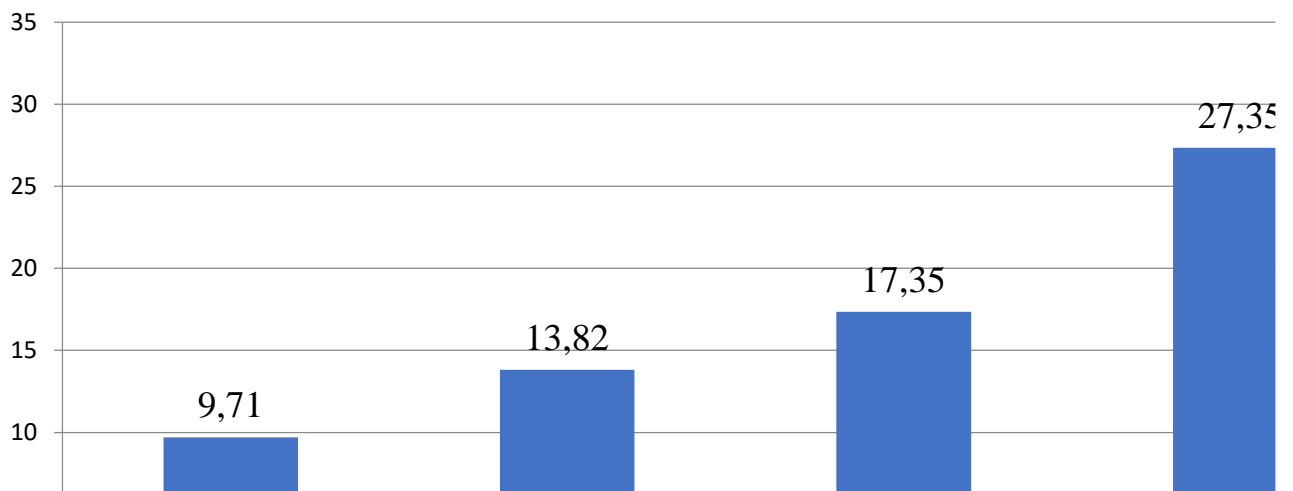

Рис. 2. Розподіл учнів 3-х та 4-х класів за рівнем сформованості здатності толерантного ставлення до суперників (n=85), %

Таким чином з'ясовано, що більше, ніж у половини учнів 4-х класів переважає високий (у 31,76% випадків) та вищий за середній (у 27,35%) рівні сформованості здатності толерантного ставлення до суперників.

Отже виявлено, що у молодших школярів, які навчаються у 4-х класах зміст уроків фізичної культури у певній мірі сприяє формуванню діяльнісного компоненту соціальної компетентності – відчуття поваги до гравців по команді та толерантного ставлення до суперників. Перспективою подальших досліджень є наукове обґрунтування якісного застосування засобів та методів фізичного виховання з метою ефективного формування цих компетентностей залежно від психофізичних особливостей молодших школярів.

Висновки. Досліджено рівень сформованості у школярів 4-х класів діяльнісного компоненту соціальної компетентності – відчуття поваги до гравців по команді та толерантне ставлення до суперників. Встановлено, що в обраній сукупності досліджуваних учнів 4-х класів переважає високий та вищий за середній рівні сформованості відчуття поваги до гравців по команді та толерантного ставлення до суперників.

Література

1. Закон України про освіту URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України про повну загальну середню освіту URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Сороколіт Н.С. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні. *The XIV International Science Conference «Current issues of science and education»*, 2021. С. 146–152.
4. Сороколіт Н.С. Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти: Дис.... доктора наук з фізичного виховання та спорту: 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Львів, 2023. 553 с.
5. Шевченко Ю.В. Соціальна компетентність молодших школярів: зміст і практики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Випуск 44 : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 116-121.
6. Pavlova U., Sorokolit N., Solovey A., Petryna R. Tool for Assessing the Formation of Civic Competences in the Process of Physical Education: Development and Validation of the CCPE-10 Questionnaire. (2021). *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*, 3(55), 21-30. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2021-03-21-30>

7. Tarhonii I V. Pedagogical conditions of education of tolerance in students of pedagogical colleges in out-of-course activities. *Science Rise: 2* (67). Estonia: Science Rise, 2020. 27–31.

References

1. Law of Ukraine on Education. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Law of Ukraine on comprehensive general secondary education URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Sorokolit N.S. Competency approach in physical education. The XIV International Science Conference "Current issues of science and education", 2021. P. 146–152.
4. Sorokolit N.S. Theoretical and methodological approaches to the transformation of physical education of students in institutions of general secondary education: Diss... doctor of sciences in physical education and sports: 24.00.02 - physical culture, physical education of different population groups. Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture, Lviv, 2023. 553 p.
5. Shevchenko Yu.V. Social competence of younger schoolchildren: content and practices. Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. Series 19. Correctional pedagogy and special psychology. Issue 44: collection of scientific works / Ministry of Education and Science of Ukraine, National. ped. Dragomanov University. Kyiv: Publishing House of Mykhailo Dragomanov State University, 2023. С. 116-121.
6. Pavlova U., Sorokolit N., Solovey A., Petryna R. Tool for Assessing the Formation of Civic Competences in the Process of Physical Education: Development and Validation of the CCPE-10 Questionnaire. (2021). *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*, 3(55), 21-30. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2021-03-21-30>
7. Tarhonii I V. Pedagogical conditions of education of tolerance in students of pedagogical colleges in out-of-course activities. *Science Rise: 2* (67). Estonia: Science Rise, 2020. 27–31.

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11\(184\).42](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11(184).42)
УДК: 615.825+615.851.3(063)-796.814

Сіренко Р. Р.,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, спортивної медицини та фізичного виховання Вищого
приватного навчального закладу, «Львівський медичний університет», м. Львів
<https://orcid.org/0000-0001-9100-4709>

Золочевський В. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Харківського національного
університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0002-0713-7435>

Ванюк Д. В.,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент кафедри фізичної реабілітації, спортивної медицини, фізичного виховання і здоров'я Запорізького
державного медико-фармацевтичного університету, м. Запоріжжя
<https://orcid.org/0000-0002-6069-074X>

Шевченко О. С.,
старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Харківського
національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0002-3974-8273>

Чайка О. І.,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Харківського
національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0002-6340-1907>

Партика С. С.,
магістр, начальник навчальної частини Навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно-
оздоровчих технологій Національного університету оборони України, м. Київ

ЕРГОТЕРАПІЯ СПОРТСМЕНОК СТАРШИХ ВІКОВИХ ГРУП, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ В СПОРТИВНИХ ВИДАХ БОРТЬБИ ПІСЛЯ ЛІКУВАННЯ ТРАВМ КОЛІННИХ СУГЛОБІВ

У статті розглянуто актуальні питання організації системи ерготерапії спортсменок старших вікових груп, які спеціалізуються в спортивних видах боротьби, після лікування травм колінних суглобів. В процесі дослідно-аналітичної роботи проаналізовано актуальні методики ерготерапії, які забезпечують відновлення функціональних можливостей нижніх кінцівок та профілактику повторних ушкоджень у представниць досліджуваної категорії. Крім цього, членами науково-дослідної групи розглянуто фізичні, психоемоційні та когнітивні аспекти, що впливають на процес відновлення, а також запропоновано інтеграцію індивідуалізованих програм ерготерапії з метою прискорення адаптації спортсменок до змагальної діяльності.

Методи дослідження: аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, моделювання, гіпотетико-дедуктивний метод, системний підхід, метод аналогій, формалізація, контент-аналіз, метод історичного аналізу.